

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

18.01.2023. Nr. 1-5/7

Labklājības ministrijai
lm@lm.gov.lv

Par uzturlīdzekļiem no vecvecākiem

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu viena no tiesībsarga funkcijām ir atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu.

[1] Uzturlīdzekļi ir bērna ikmēneša uzturēšanas izdevumi, kurus nodrošināt bērnam ir katra vecāka pienākums neatkarīgi no viņa spējām uzturēt bērnu un viņa mantas stāvokļa un kuru minimālo apmēru, pamatojoties uz Civillikuma 179. panta piekto daļu, noteicis Ministru kabinets.¹ Ministru kabineta noteikto minimālo uzturlīdzekļu apmērs ir piesaistīts Ministru kabineta noteiktajai minimālajai mēneša darba algai un izteikts procentos no tās. Katra vecāka pienākums ir katru mēnesi nodrošināt saviem bērniem minimālos uzturlīdzekļus šādā apmērā²:

- katram bērnam no viņa piedzimšanas līdz 7 gadu vecuma sasniegšanai – 25 % apmērā no Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas – 175 *euro*;

- katram bērnam no 7 gadu vecuma sasniegšanas līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai – 30 % apmērā no Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas – 210 *euro*.

Ja vecāks nenodrošina bērnam uzturlīdzekļus, tad uzturlīdzekļus izmaksā no Uzturlīdzekļu garantiju fonda (turpmāk tekstā – Fonds) Ministru kabineta noteiktajā apmērā. No 2020. gada 1. janvāra Fonds izmaksā:

- 107,50 *euro* katram bērnam no viņa piedzimšanas līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai;

- 129 *euro* katram bērnam no septiņu gadu vecuma sasniegšanas līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai un pilngadīgai personai no 18 gadu vecuma sasniegšanas līdz 21 gada vecuma sasniegšanai.³

Starpība ar Fonda izmaksājamiem uzturlīdzekļiem pašlaik ir 67,50 *euro* mēnesī, (bērnam līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai) un 81 *euro* mēnesī (bērnam no septiņu gadu vecuma sasniegšanas).

¹ Uzturlīdzekļu garantiju fonda likuma 1. panta 3. punkts.

² Ministru kabineta 2013.gada 15.janvāra noteikumu Nr. 37 "Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam" 2. punkts.

³ Ministru kabineta 2019. gada 10. decembra noteikumu Nr. 616 "Noteikumi par uzturlīdzekļu apmēru, ko izmaksā no Uzturlīdzekļu garantiju fonda" 3. punkts.

2023. gada decembrī Fonda administrācija ar uzturlīdzekļiem nodrošināja 34 906 bērnus, izmaksājot tos 26 438 iesniedzējiem.⁴ Tas nozīmē, ka 34 906 bērni uzturam nesaņem valstī noteiktos minimālos uzturlīdzekļus.

Vecākam, pie kura dzīvo bērns, ir tiesības izmantot valstī noteikto tiesību aizsardzības mehānismu – ar pieteikumu vērsties tiesā par minimālo (vai lielāku) uzturlīdzekļu piedziņu un sprieduma piespiedu izpildei vērsties pie zvērināta tiesu izpildītāja. Ja piespiedu izpilde nebūs iespējama, vecāks saņems uzturlīdzekļus no Fonda, bet starpība starp valstī noteiktajiem minimālajiem uzturlīdzekļiem un Fonda izmaksātajiem uzturlīdzekļiem uzkrāsies kā parāds līdz laikam, kad vecākam būs ienākumi vai manta, uz kuru vērst parāda piedziņu. Jāatzīst, ka šāds bērna tiesību uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem īstenošanas mehānisms nav efektīvs un bērna vajadzībām atbilstošs. Bērnām pilnvērtīgu dzīves apstākļu nodrošināšanai no vecākiem katru mēnesi ir jāsaņem vismaz valstī noteiktais minimālais uzturlīdzekļu apmērs. To, ka arī uzturlīdzekļu piespiedu piedziņa no vecākiem nebūs iespējama, pierāda 2023. gada decembrī reģistrēto parādnieku skaits Fondam – 41 959.

Civillikuma 179. panta ceturtajā daļā noteikts: “Ja vecāku nav vai viņi nespēj uzturēt bērnu, šis pienākums līdzīgās daļās gulstas uz vecvecākiem. Ja vecvecāku mantas stāvoklis ir nevienlīdzīgs, tiesa var noteikt viņiem uzturēšanas pienākumu samērā ar katra mantas stāvokli.”

Tiesībsargs ir konstatējis, ka Civillikuma 179. panta ceturtajā daļā noteiktais praksē netiek īstenots, bet iemesli tam nav zināmi. Lai gan minētās tiesību normas piemērošana nenodrošinātu visu bērnu, kuri nesaņem no vecākiem minimālos uzturlīdzekļus, tiesības uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem, tomēr ir svarīgi, ka tā nodrošinātu tiesības kaut nelielai daļai bērnu. Turklāt, pieļaujams, ka minētās tiesību normas “iedarbināšana” varētu atstāt ietekmi uz tiem vecākiem, kuri nerīkojas godprātīgi, apzināti samazina savus ienākumus vai tos prasmīgi slēpj, lai izvairītos no uzturdošanas pienākuma.

[2] Tiesībsargs lūdza Tieslietu ministriju sniegt viedokli par iemesliem, kuru dēļ, ministrijas ieskatā, praksē netiek piemērots Civillikuma 179. panta ceturtajā daļā noteiktais un sniegt viedokli par iespējamiem risinājumiem minētās tiesību normas ieviešanai praksē.

Tieslietu ministrija norādījusi⁵, ka regulāri pārskata parādniekiem noteikto ierobežojumu apjomu un īsteno citus pasākumus, veicinot regresa kārtībā atgūto līdzekļu pieaugumu, un šis darbs ir turpināms, tomēr apstākļi, ka joprojām ir salīdzinoši augsts to parādnieku īpatsvars, kas nepilda vecāku pienākumu uzturēt bērnu, ir meklējami starpinstitucionāli risinājumi. Grūtības segt uzturlīdzekļu maksājumus var rasties ne tikai finansiālu apstākļu dēļ vai sakarā ar veselības stāvokli, bet sociālo problēmu dēļ. Šādos gadījumos, piemēram, veicot sociālo darbu ar parādnieku, būtu iespējams ne tikai identificēt un risināt cēloņus, kuru dēļ parādnieks uzturlīdzekļus nemaksā, bet arī konstatēt gadījumus, kad parādnieks ļaunprātīgi izvairās no uzturlīdzekļu maksāšanas pienākuma. Veicot sociālo darbu un konstatējot, ka parādnieks ļaunprātīgi izvairās no uzturlīdzekļu maksāšanas pienākuma, būtu iespējams pret parādnieku vai nu vērst likumā paredzētās sankcijas, vai arī motivēt parādnieku rīkoties atbildīgi un nokārtot saistības. Jāatzīmē, ka sociālais darbs ar parādniekiem būtu ieguvums arī ilgtermiņā. Proti, ja parādnieks savlaicīgi saņem atbalstu sociālo problēmu risināšanā, tiktu veicināta parādnieka patstāvība savu vajadzību nodrošināšanā. Līdz ar ko samazinātos iespēja, ka parādniekam nākotnē būs nepieciešams papildu valsts vai pašvaldības atbalsts, kā arī nepieciešamība

⁴ <https://www.ugf.gov.lv/lv/darbibas-raditaji>

⁵ Tieslietu ministrijas 2024. gada 3. janvāra vēstule Nr. 1-17/36

piedzīt uzturlīdzekļus no bērna par labu vecākiem. Tādējādi sociālais darbs būtu efektīvākais risinājums, un kopumā ļautu strādāt ar problēmas cēloņiem.

Lūdzu Labklājības ministriju līdz **2024. gada 19. februārim** sniegt viedokli par iespējām veikt sociālo darbu ar uzturlīdzekļu nemaksātājiem, lai identificētu un risinātu cēloņus, kuru dēļ parādnieks uzturlīdzekļus nemaksā, kā arī konstatētu gadījumus, kad parādnieks ļaunprātīgi izvairās no uzturlīdzekļu maksāšanas pienākuma, motivētu parādnieku rīkoties atbildīgi un nokārtot saistības, tā nodrošinot, ka bērni saņem no vecākiem valstī noteiktos minimālos uzturlīdzekļus. Lūdzu ministrijas viedokli par citiem iespējamiem risinājumiem.

Lūgumu pamatoju ar Tiesībsarga likuma 13. panta 1. punktu, kurā noteikts, ka tiesībsargam ir tiesības pieprasīt un saņemt bez maksas no iestādes pārbaudes lietā nepieciešamos dokumentus (administratīvos aktus, procesuālos lēmumus, vēstules), paskaidrojumus un citu informāciju, un 27. panta pirmo daļu, kas nosaka, ka pieprasot šā likuma 13. panta 1. punktā minēto informāciju, tiesībsargs nosaka šīs informācijas apjomu un norāda saprātīgu tās sniegšanas termiņu.

Pielikumā: Tieslietu ministrijas 2024. gada 3. janvāra vēstule Nr. 1-17/36.

Tiesībsarga pilnvarojumā
Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere